

Interview

Gonnie Put: klare taal rendeert

BRUNO COMER

Stel dat een gemeentelijke dienst een brief vol 'ambtenarees' verstuurt naar een hele groep inwoners van die gemeente. De ambtenaren zullen overspoeld worden met vragen voor meer uitleg. Wanneer de brief in een duidelijke taal is opgesteld, zullen er veel minder telefoontjes zijn. De inspanning die er hoe dan ook nodig is om tot een klare tekst te komen, zal ruimschoots de moeite lonen. Sinds een dik jaar heeft juriste Gonnie Put een eigen bureau dat op dat vlak dienstverlening biedt aan de gerechtelijke wereld (advocaten, magistraten, notarissen, gerechtsdeurwaarders, juridische en fiscale adviseurs), banken, verzekeringsmaatschappijen en overheidsinstellingen. 'Bureau klare taal' is dus actief op het kruispunt van recht en taal, en helpt zijn cliënten om tot een heldere schriftelijke communicatie te komen.

Braakliggend veld

Na haar studies rechten en criminologie kende Gonnie Put vanaf het begin van de jaren negentig een afwisselende loopbaan, waarbij ze zowel in de non-profitsector als in de journalistiek terechtkwam. 'Ik deed mijn werk als juriste graag', herinnert ze zich. 'Maar toen ik slaagde in een stemtest bij de VRT, ging ik aan de slag bij Studio Brussel en later bij Radio4 FM, en VRT-televisie.' Het waren boeiende jaren. 'Ik herinner me nog hoe ik na de aanslagen van 9/11 om iets voor middernacht aankwam in de Wetstraat 16 voor de persconferentie van premier Verhofstadt en hoe we daarna op de redactie de hele nacht hebben doorgewerkt om het ochtendjournaal rond te krijgen.'

In haar beroepsleven kwam Gonnie Put dus zowel met recht als met taal in contact en de verhouding tussen

die twee boeide haar. Onze gesprekspartner raakte ervan overtuigd dat haar professionele toekomst daar lag. Ze ging deeltijds aan de slag bij een communicatiebureau als zelfstandige in bijberoep en werkte als juridisch medewerker in het advocatenkantoor van haar man. Ze voelde zich goed als zelfstandige en waarom zou ze in die hoedanigheid haar taalkundige kennis en ervaring niet aanbieden aan al wie in de regelgeving actief is? Daardoor komt ze in een breed werkveld terecht, want zowel de privé- als de overheidssector moet allerlei instructies voor de burger of de klant op papier zetten. Intussen geeft ze overal te lande schrijfpoleidingen aan bijvoorbeeld juristen. Verder schrijft en herschrijft ze teksten voor papier of internet in een begrijpelijke standaardtaal. Tot slot geeft ze praktijkcolleges 'Juridisch schrijven' aan de tweedejaars rechtenstudenten van de KU Leuven.

Gonnie Put is ervan overtuigd dat 'klare taal' in teksten voor burgers en klanten bijdraagt tot een betere en meer democratische samenleving. Als je een brief, contract of akte met een complexe boodschap beter begrijpt, kan je ook betere keuzes maken, verklaart ze. 'Bovendien heeft klare taal ook voor de schrijver alleen maar voordelen, want hij bereikt sneller zijn doel.' De groepen aan wie Gonnie Put lesgeeft, bestaan bij voorkeur uit maximaal twaalf cursisten om voldoende dynamiek en interactie te garanderen. 'Ik geef altijd opleidingen op maat, waarbij ik vertrek vanuit de teksten die de deelnemers zelf geschreven hebben. Dat is soms confronterend, maar tegelijk erg effectief.' Tijdens de training doet ze doorgaans een proef en laat ze een groep lezers een tekst lezen uit de dagelijkse praktijk die niet herschreven is op taalkundig en stilistisch vlak. Een andere groep leest dezelfde tekst, in een verbeterde versie. 'De tweede groep begrijpt sneller de essentie van de tekst dan de eerste groep; ze onthoudt de inhoud ook beter en heeft gemiddeld minder tijd nodig om de tekst te lezen', stelt ze vast.

En er ligt nog veel werk op de plank. Zo schreef ze ooit naar de ombudsdienst van de NMBS en het antwoord van de ombudsman begon met een droge wettekst. Tot grote ergernis van onze gesprekspartner: 'Dat alleen al volstaat om de lezer te doen afhaken.'

De vraag rijst waarom ambtenaren en juristen niet spontaan voor duidelijkere teksten zorgen. Er zijn verschillende redenen. Een juridische tekst herschrijven bijvoorbeeld is niet altijd eenvoudig, want de juridische inhoud moet wel correct blijven. Bovendien moeten juristen vaak vertrekken vanuit slecht geschreven wetteksten en archaïsche rechtspraak. 'Een complexe tekst precies én helder weergeven vraagt tijd', stelt Put. 'Daarom is taalbeheersing zo belangrijk, zeker voor professionals die geregeld schrijven voor niet-vakgenoten. Aan goede schrijfskills en een correcte taalbeheersing wordt in het hoger onderwijs nog veel te weinig aandacht geschonken. Soms denken veel professionals dat hun tekst aan prestige en gezag zal verliezen als er geen dure woorden of ingewikkelde zinnen in zitten. Ten onrechte natuurlijk, want elke lezer leest veel liever een vlotte, begrijpelijke tekst dan een ingewikkelde tekst. Begrijpelijke taal vergroot ook het vertrouwen. U vertrouwt toch ook eerder een verzekeringscontract waarvan u de inhoud begrijpt, dan een contract vol ingewikkelde zinnen in kleine lettertjes?'

Hardop lezen

Juristen leren onvoldoende om creatief te zijn met taal. Een goed voorbeeld is de structuur van vonnissen en arresten. Rechters be-

ginnen hun beslissing altijd met de motivering. Pas nadien, soms na ettelijke bladzijden, volgt dan de uitspraak. Advocaten en juristen weten dat, maar de rechtzoekende weet dat doorgaans niet. Als hij het vonnis in de bus krijgt en begint te lezen, verdwaalt hij in de tekst. Sommigen raken in paniek, omdat ze niet begrijpen wat er in hun zaak beslist is. Ik ken intussen één vrederechter die zijn vonnissen consequent met de uitspraak begint en zo tegemoetkomt aan de belangrijkste lezer, namelijk de rechtzoekende. Dat is creatief omgaan met taal en tekst, want geen enkele wettekst schrijft voor dat de uitspraak van de rechter op het einde moet staan. De wet biedt hier dus mogelijkheden. Het zijn vooral traditie en onwetendheid die initiatieven belemmeren.

'Juristen moeten meer leren te schrijven voor de lezer met de minste voorkennis', voegt Put daaraan toe. 'Als we tot een goed gestructureerde en vlot leesbare tekst komen, is de belangrijkste doelstelling bereikt. De ene heeft daar meer talent voor dan de andere. Maar veel valt aan te leren; het komt er op aan een aantal basisregels te respecteren. Zo gebruiken professionals nog altijd te veel oubollige woorden en uitdrukkingen, en zinnen worden nodeloos ingewikkeld door overspannen tangconstructies, naamwoordstijl en inbedding. Juristen lijden aan het 'alles-voor-het-punt-syndroom': ze willen zoveel mogelijk informatie in een zin stoppen, waardoor die moeilijk leesbaar wordt, ook voor collega-juristen. We hebben allemaal de neiging om te veel te willen zeggen in een zin. 'Wat kan ik schrappen zonder dat mijn tekst aan betekenis verliest?' is heel dikwijls de leidraad bij de verbetering van teksten.'

Een goede test bestaat erin een tekst hardop te lezen. Dan merk je waar je hapert, welke gedachtesprong te bruusk is, welke stadhuiswoorden er nog resten. Vermijd ook spel- en taalfouten, want die geven een slordige indruk. Door daar alert op te zijn, komen dikwijls andere onvolkomenheden aan de oppervlakte. Het belangrijkste is evenwel: 'is alle ballast uit de tekst verwijderd?' en 'zal de lezer de inhoud begrijpen en er het gepaste gevolg aan geven, zodat ik mijn doel bereik?'

Heel dikwijls is een juridisch advies genuanceerd: de realiteit is grijs en niet zwart of wit. Dat mag geen reden zijn om in te vage bevoordingen te schrijven. Daarmee plaats je alleen maar vraagtekens in het hoofd van je lezer. 'Zet de mogelijke oplossingen duidelijk uiteen, met een bevattelijke opsomming van de pro's en de contra's. De beste juridische teksten hebben doorgaans een klare stijl.'

Ook de rechtzoekende is zich onvoldoende bewust van het belang van de schriftelijke communicatie in de rechtswereld. Het pleidooi

van de advocaat is doorgaans niet meer dan een mondelinge toelichting bij het schriftelijke standpunt dat hij al aan de rechtbank heeft meegedeeld op het ogenblik dat het debat voor de rechtbank plaatsvindt. Een ‘conclusie’ heet dat in het vakjargon. Net als de cliënt leest ook de rechter liever een goed opgebouwde, heldere conclusie. Dat geldt evenzeer voor juridische adviezen aan bedrijven of voor een nota van de juridisch medewerkers en beleidsmedewerkers.

Ook in andere talen

Het probleem van de onduidelijke rechtstaal duikt niet alleen in het Nederlands op. ‘Als ik juristen erop wijs dat ze niet te breedvoerig mogen zijn, krijg ik dikwijls als reactie: zeg dat eens aan onze Franstalige collega’s’, glimlacht Gonnie Put. Anders dan bij ons trekken buitenlandse overheden en organisaties resoluut de kaart van begrijpelijke taal. ‘Zo bestaat in de Verenigde Staten sinds 2010 de Plain Writing Act. Die bepaalt dat overheidsinstellingen begrijpelijke teksten moeten schrijven voor de burger. In de VS en in Nederland leggen overheden en organisaties de oorzaak van de financiële crisis deels bij onbegrijpelijke taal. Speculatieve contracten van beleggingsproducten die zoveel ellende hebben aangericht, bleken doorgaans moeilijk leesbaar, zodat mensen niet altijd wisten wat ze ondertekenden. De aandacht voor duidelijke en correcte taal in juridische teksten moet ertoe bijdragen dergelijke toestanden in de toekomst te voorkomen. Zelf ben ik lid van ‘Clarity International’, een wereldwijd netwerk van juridische professionals, gespecialiseerd in helder juridisch schrijven. De eerste juristen die aandacht schonken aan de verhouding recht en taal, komen uit de Angelsaksische wereld. Zo schreef de Amerikaanse professor David Mellinkoff in 1963 al een goed onderbouwd standaardwerk over *plain language*, getiteld *The language of law*. ‘Law is a profession of words’, begint Mellinkoff, waarmee hij meteen de kern raakt: recht en taal zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Onze rechtstaal steunt op oude Franse teksten. De *Code Napoléon* is de basis van onze wetgeving. Dat geldt ook voor Nederland, maar daar zijn ze er intussen in geslaagd hun *Burgerlijk Wetboek* te herschrijven in een taal die veel meer aansluit bij onze standaardtaal. Geen makkelijke opdracht, maar de Nederlanders bewijzen dat het kan. Voorwaarde is dat de juridische wereld, de academische wereld en de beleidsmakers op een constructieve manier met elkaar samenwerken. In zijn beleidsverklaring belooft onze nieuwe minister van Justitie, Koen Geens, het *Strafwetboek* en het *Wetboek van Strafvordering* te herschrijven en het *Burgerlijk Wetboek*

te moderniseren. Wetboeken die zo verouderd of ingewikkeld zijn dat ze geen geschikte oplossingen bieden voor bijvoorbeeld nieuwe vormen van criminaliteit. Hopelijk slaagt de minister dus in zijn opzet.’

‘Zelf kom ik uit een germanistenfamilie’, besluit Put. ‘Toen ik 18 was, heb ik getwijfeld tussen rechten en Germaanse. Mijn huidige professionele bezigheden zijn een mooie mix van beide interesses en ik leer veel bij uit de contacten die ik nu zowel met juristen als met germanisten onderhoud. Van mijn rechtenopleiding onthoud ik vooral de zin voor precisie en het oplossingsgericht denken. Het boeiende in mijn vak is de zoektocht naar het juiste evenwicht tussen juridische precisie en toegankelijkheid.’

De realiteit van alledag. Op de website www.bureauklaretaal.be lees je een reeks schrijftips en vind je voorbeelden van omslachtig taalgebruik.

Een voorbeeldje:

Bij deze deel ik u mede dat ik weiger akkoord te zijn met deze substantiële loonsvermindering voor 55-plussers, aangezien deze een eenduidige daad van discriminatie op basis van leeftijd uitmaakt.

Dat wordt:

De substantiële loonsvermindering voor 55-plussers is een flagrante discriminatie op grond van leeftijd. Ik weiger dan ook om hiermee akkoord te gaan.